



УДК 347.961/.347.961.8:342.78

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-5\(35\)-758-766](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-5(35)-758-766)

Марущак Олександр Анатолійович кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, міжнародного права, Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, <http://orcid.org/0000-0001-6153-9868>

ВИКОНАВЧИЙ НАПИС НОТАРІУСА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті досліджуються особливості правового регулювання та практичного застосування виконавчого напису нотаріуса в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні. Проаналізовано трансформацію нормативного регулювання цього інституту у зв'язку з прийняттям актів, які тимчасово обмежують можливість його примусового виконання.

Установлено, що незважаючи на дію тимчасової заборони на примусове виконання, виконавчий напис продовжує відігравати роль важливого правового інструменту досудового захисту майнових прав кредитора – за умови належного дотримання принципів законності й гарантій захисту прав боржника.

Автор обґрунтовує потребу у переосмисленні концептуальних засад інституту виконавчого напису, зокрема перегляду переліку підстав для його вчинення, посиленні процесуальних гарантій сторін, а також ролі суду у забезпеченні справедливого балансу інтересів.

Підсумовано, що у післявоєнний період доцільним є концептуальне оновлення інституту виконавчого напису, його гармонізація з європейськими правовими стандартами та запровадження ефективних запобіжників проти зловживань.

Ключові слова: нотаріат, нотаріус, виконавчий напис, вчинення виконавчого напису, безспірність заборгованості, стягнення заборгованості, стягувач, боржник, позасудовий захист.

Marushchak Oleksandr Anatoliyovych Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and History of State and Law, International Law, Faculty of Humanities, <http://orcid.org/0000-0001-6153-9868>

THE NOTARIAL WRIT OF EXECUTION UNDER MARTIAL LAW

Abstract. The article presents a comprehensive study of the application of the notarial writ of execution in the legal regime of martial law in Ukraine. It analyzes the transformation of the regulatory framework of this legal instrument in connection with



the adoption of legislative acts that temporarily restrict the possibility of its enforcement. Particular attention is paid to the interpretation of the indisputability of claims, the procedure for notifying the debtor of the demand, and the legal consequences of failing to inform the debtor about the outstanding debt.

It is established that despite the temporary ban on enforcement, the notarial writ of execution remains an important legal instrument for pre-trial protection of the creditor's property rights, provided that the principles of legality and guarantees of the debtor's rights are strictly observed. The article addresses the issue of compliance of the current enforcement practice with Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, emphasizing the need for judicial oversight in the field of compulsory enforcement under emergency legal conditions.

The author substantiates the necessity of reconsidering the conceptual foundations of the notarial writ of execution, particularly in revising the grounds for its issuance, strengthening procedural safeguards for the parties, and enhancing the role of the court in ensuring a fair balance of interests. Within the context of recent case law of the Supreme Court of Ukraine, the article explores the scope of notarial powers, the legal classification of credit obligations concluded in simple written form, and the criteria for their suitability for notarial enforcement. It is concluded that in the post-war period, it is necessary to conceptually renew the institution of the notarial writ of execution, harmonize it with European legal standards, and introduce effective safeguards against abuse.

Keywords: notariat, notary, writ of execution, issuance of writ, indisputability of debt, debt recovery, creditor, debtor, extrajudicial protection.

Постановка проблеми. Інститут виконавчого напису нотаріуса в Україні привертає посилену увагу як правників-практиків, так і науковців у зв'язку зі змінами правового режиму, зумовленими запровадженням воєнного стану. До повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році наукове осмислення виконавчого напису зосереджувалося переважно на питаннях безспірності вимог, відповідності дій нотаріуса вимогам цивільного процесуального законодавства, а також взаємодії з судовим контролем у межах перегляду законності таких написів.

Однак із введенням воєнного стану, який обмежив реалізацію окремих правових механізмів, дослідницький інтерес до цього правового інституту посилюється у зв'язку з тимчасовою заборонаю примусового виконання виконавчих написів згідно зі змінами, внесеними до Закону України «Про виконавче провадження», суперечливістю судової практики щодо допустимості застосування виконавчих написів в умовах обмеженого доступу до правосуддя, потребою у перегляді підходів до забезпечення прав боржника як сторони, яка фактично позбавлена судового розгляду перед початком стягнення тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові статті, що з'явилися у 2022–2024 роках (зокрема праці Т. Андрущенко, В. Заборовського, М. Менджул,



Б. Ратушної, К. Резворович та ін.), порушують питання юридичної природи виконавчого напису нотаріуса та його місця в системі нотаріальних проваджень, можливостей судового оскарження як гарантії від зловживань правом на примусове стягнення, ролі нотаріуса в умовах трансформації державного регулювання у період воєнного стану.

Незважаючи на наявність окремих наукових розвідок, системний аналіз особливостей функціонування інституту виконавчого напису саме в умовах правового режиму воєнного стану залишається відсутнім, що зумовлює потребу у подальшому дослідженні цього правового інституту з урахуванням конституційних гарантій, стандартів прав людини та правозастосовної практики.

Інститут виконавчого напису нотаріуса тривалий час виконував функцію спрощеного позасудового засобу захисту майнових прав кредитора. У мирний час його застосування слугувало підвищенню ефективності договірних відносин і судового навантаження. Проте з початком широкомасштабної агресії РФ та введенням воєнного стану в Україні постало питання використання виконавчого напису в нових правових умовах.

Мета статті - аналіз окремих питань інституту виконавчого напису в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. За Цивільним кодексом України кожна особа має право на захист свого цивільного права або інтересу, що не суперечить загальним засадам цивільного законодавства, а нотаріус реалізує це право шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі у випадках і в порядку, визначених законом: кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорування (частина перша статті 15); кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства (частина перша статті 16); нотаріус здійснює захист цивільних прав шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі у випадках і в порядку, встановлених законом (стаття 18) [1].

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами та посадовими особами органів місцевого самоврядування встановлюється Законом України «Про нотаріат» та іншими актами законодавства України (частина перша статті 39 Закону України «Про нотаріат»); для стягнення грошових сум або витребування від боржника майна нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах, що встановлюють заборгованість; перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів, встановлюється Кабінетом Міністрів України (стаття 87 Закону України «Про нотаріат») [2].

Законом України «Про нотаріат» також визначено умови вчинення виконавчих написів, відповідно до яких нотаріус вчиняє виконавчі написи, якщо



подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем та за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями – не більше одного року; якщо для вимоги, за якою видається виконавчий напис, законом встановлено інший строк давності, виконавчий напис видається у межах цього строку (стаття 88).

За підпунктом 3.2 пункту 3 глави 16 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України безспірність заборгованості підтверджують документи, передбачені Переліком документів, по яких стягнення заборгованості провадиться в безспірному порядку на підставі виконавчих написів державних нотаріальних контор, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України [3]. У пункті 1 Переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, розділу «Стягнення заборгованості за нотаріально посвідченими договорами» передбачено, що для одержання виконавчого напису подаються: а) оригінал нотаріально посвідченого договору (договорів); б) документи, що підтверджують безспірність заборгованості боржника та встановлюють прострочення виконання зобов'язання [4].

Під час дії воєнного стану в Україні запроваджено обмеження щодо примусового виконання виконавчих написів нотаріусів. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» тимчасово, на період дії воєнного стану, заборонено примусове виконання виконавчих написів нотаріусів (пункт 10² Прикінцевих та перехідних положень) [5].

Постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 року № 480 з переліку документів, за якими можливе безспірне стягнення заборгованості на підставі виконавчих написів, виключено розділ, що стосується стягнення заборгованості з підстав, що впливають з кредитних відносин [6].

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 встановлено заборону на вчинення виконавчих написів на кредитних договорах, які не є нотаріально посвідченими [7].

Виконавчі провадження, відкриті до 25 серпня 2022 року (до дня набрання чинності Закону України № 2455-IX), залишаються чинними, і виконавці мають право вчиняти дії, передбачені законодавством, зокрема знімати арешти з майна боржника, виключати відомості з Єдиного реєстру боржників, скасовувати розшук майна боржника [8].

Заборона на примусове виконання не позбавляє боржника права виконати свої зобов'язання самостійно. У зв'язку з обмеженнями кредиторам рекомендується звертатися до суду для стягнення заборгованості, що, хоча і є більш тривалим процесом, дозволяє захистити свої права в умовах воєнного стану.



Міністерство юстиції України надало роз'яснення щодо виконання виконавчих написів нотаріусів під час дії воєнного стану, зокрема стосовно можливості зняття арештів та виключення відомостей з реєстрів: переліки підстав для повернення виконавчого документа стягувачу та закінчення виконавчого провадження визначені статтями 37, 39 Закону України «Про виконавче провадження»; при здійсненні у період воєнного стану виконавчого провадження, відкритого на підставі виконавчого напису нотаріуса, виконавець може знімати арешт, виключати відомості з Єдиного реєстру боржників, скасовувати розшук та інші вжиті під час примусового виконання рішення заходи [9].

У справі про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню, визнання дій незаконними та скасування постанов, позов мотивовано тим, що виконавчий напис вчинено з порушенням вимог Закону України «Про нотаріат» у зв'язку з неотриманням документів про наявність боргу, банківських виписок; неукладення та непідписання договорів, відсутністю доказів надання нотаріусу для вчинення виконавчого напису оригіналу нотаріально посвідченого кредитного договору; вчинення нотаріусом виконавчого напису за межами нотаріального округу (постанова Верховного Суду від 28 квітня 2025 року у справі № 953/24156/21) [10].

Задовольняючи позовні вимоги частково, суд першої інстанції, з позицією якого погодився апеляційний суд, дійшов висновку, що оспорюваний виконавчий напис вчинено нотаріусом із порушенням вимог чинного законодавства, у зв'язку з чим він підлягає визнанню таким, що не має юридичної сили та не підлягає примусовому виконанню.

У касаційній скарзі заявлено, що суди попередніх інстанцій не надали належної оцінки тому факту, що позовна заява не містила посилань на відсутність заборгованості у позивача, а також не містила обґрунтованих заперечень щодо повноти або правильності здійснених кредитором розрахунків. Позивач не надав розрахунків, які б спростовували розмір визначеної заборгованості, не довів відсутності боргу чи його меншого розміру. Водночас усі необхідні документи, що підтверджували безспірність заборгованості, були передані кредитором приватному нотаріусу для вчинення виконавчого напису.

Верховний Суд дійшов висновку, що оскільки кредитний договір між банком і позивачем було укладено у простій письмовій формі, суд першої інстанції, з позицією якого погодився апеляційний суд, дійшов обґрунтованого висновку щодо наявності підстав для визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, з огляду на неотримання стягувачем вимог законодавства щодо подання належних і достатніх документів, які б підтверджували безспірність заборгованості боржника. Аргументи заявника касаційної скарги щодо нібито ігнорування судами попередніх інстанцій висновків



Верховного Суду є безпідставними, оскільки судові рішення у цій справі не суперечать правовим позиціям Верховного Суду, викладеним у справах, на які посиляється заявник [10].

Верховний Суд у постанові від 06.01.2025 у справі № 363/2792/20 вказав, що установивши, що банк надав належні докази направлення боржнику та іпотекодавцем, які є відмінними від боржника, повідомлення про порушення забезпеченого обтяженням зобов'язання, тобто забезпечив можливість ліквідувати допущені порушення чи оскаржити виставлену вимогу у судовому порядку або виставити заперечення кредитору, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про дотримання нотаріусом порядку вчинення виконавчого напису [11].

Вказане свідчить про те, що суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про наявність належних правових підстав для вчинення нотаріусом виконавчого напису. Зокрема, встановлено, що під час звернення до нотаріуса ПАТ «УкрСиббанк» надало повний пакет документів, передбачених Переліком документів, за якими стягнення заборгованості здійснюється у безспірному порядку на підставі виконавчого напису нотаріуса. Крім того, дотримано вимогу щодо тридцятиденного строку з моменту направлення боржнику письмової вимоги про усунення порушення.

Верховний Суд дійшов висновку, що скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи у задоволенні позову, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку, що оспорюваний позивачкою виконавчий напис вчинено з дотриманням вимог чинного законодавства та підстави для визнання його таким, що не підлягає виконанню, за наведених позивачем підстав і обставин відсутні [11].

Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у постанові від 03.06.2024 у справі № 587/2230/21 сформулював такі правові позиції: наявність підстав для визнання недійсними торгів має встановлюватися судом саме на момент їх проведення; рішення суду про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню, не має зворотної дії в часі і не може породжувати правові наслідки, в тому числі й щодо недійсності торгів, або впливати на інші юридичні факти, що настали до набрання законної сили рішенням суду про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню; за своєю суттю публічні торги мають бути найбезпечнішою підставою набуття майна, оскільки публічна процедура реалізації майна має гарантувати невідворотність результатів торгів та «юридичне очищення» майна, набутого у такий спосіб. Очевидно, що використання як підстави для оспорення торгів визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню, суттєво підриває стабільність обороту та характеристику власне торгів як найбезпечнішої підстави набуття майна, за умови, що такої підстави недійсності не існувало в момент проведення публічних торгів [12].



Аналіз судової практики свідчить про те, що судовий розгляд забезпечує високий рівень процесуальних гарантій та прозорості, що відповідає принципу верховенства права.

Висновки.

Установлення правових обмежень на вчинення та виконання виконавчих написів у період воєнного стану є обґрунтованим заходом, спрямованим на дотримання збалансованості між приватними і публічними інтересами, захист прав боржників і зниження ризиків зловживань.

В умовах воєнного стану необхідне пріоритетне забезпечення балансу між інтересами кредитора та правами боржника.

У післявоєнний період доцільним є переосмислення концепції виконавчого напису, перегляд підстав для його застосування, розширення судового контролю та розробка механізмів превентивного захисту прав сторін на етапі досудового врегулювання спорів.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 16.04.2025).
2. Про нотаріат: Закон України від 2.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 16.04.2025).
3. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений Наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» від 22.02.2012 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (дата звернення: 16.04.2025).
4. Перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів» від 29 червня 1999 р. № 1172. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-99-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.04.2025).
5. Про виконавче провадження: Закон України від 2.06.2016 № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 16.04.2025).
6. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 № 480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.04.2025).
7. Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.04.2025).
8. Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності приватних виконавців та примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану: Закон України від 27.07.2022 № 2455-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2455-20#Text> (дата звернення: 16.04.2025).



9. Лист Міністерства юстиції України від 28.10.2022 № 99959/111050-33-22/20.5.1. URL: <https://drive.google.com/file/d/1es27JURsl9yKyUD7meA-azzlqSt7DNRs/view> (дата звернення: 16.04.2025).

10. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 28.04.2025 у справі № 953/24156/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126974601> (дата звернення: 16.04.2025).

11. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 06.01.2025 у справі № 363/2792/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124303115> (дата звернення: 16.04.2025).

12. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 03.06.2024 у справі № 587/2230/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119907441>

References

1. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [Civil Code of Ukraine]. (2003, March 18). Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].

2. Pro notariat: zakon Ukrainy [On the Notary: Law of Ukraine]. (1993, September 2). Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].

3. Poriadok vchynennia notarialnykh dii notariusamy Ukrainy : Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy [Procedure for Notarial Acts Performed by Notaries of Ukraine: The Order, Ministry of Justice of Ukraine]. (2012, February 22). Ministry of Justice of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].

4. Perelik dokumentiv, za yakymy stiahnennia zaborhovanosti provadytsia u bezspirnomu poriadku na pidstavi vykonavchykh napysiv notariusiv : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [On the Approval of the List of Documents on the Basis of Which Debt Recovery Is Carried Out in an Uncontested Procedure Based on Notarial Writs of Execution: Resolution, Cabinet of Ministers of Ukraine]. (1999, June 29). Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-99-%D0%BF#Text> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].

5. Pro vykonavche provadzhennia: Zakon Ukrainy [On the Enforcement Proceedings: Law of Ukraine]. (2016, June 2). Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].

6. Pro vnesennia zmin do deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy shchodo diialnosti notariusiv ta funktsionuvannia yedynykh ta derzhavnykh reiestriv, derzhatelem yakyyh ye Ministerstvo yustytzii, v umovakh voiennoho stanu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [On the Amendments to Certain Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine Regarding the Activities of Notaries and the Functioning of the Unified and State Registers Maintained by the Ministry of Justice under Martial Law: Resolution, Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2022, April 19). Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480-2022-%D0%BF#Text> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].

7. Deiaki pytannia notariatu v umovakh voiennoho stanu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [Certain Issues of Notariat under Martial Law: Resolution, Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2022, February 28). Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].

8. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo diialnosti pryvatnykh vykonavtsiv ta prymusovoho vykonannia sudovykh rishen, rishen inshykh orhaniv (posadovykh osib) u period dii voiennoho stanu: Zakon Ukrainy [On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding the Activities of Private Enforcement Officers and the Compulsory Enforcement of Court Decisions and Decisions of Other Authorities (Officials) During Martial Law: Law of Ukraine]. (2022, July 27). Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2455-20#Text> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].



9. Lyst Ministerstva yustytzii Ukrainy [**Letter**, Ministry of Justice of Ukraine]. (2022, October 28). Ministry of Justice of Ukraine, Kyiv, available at: <https://drive.google.com/file/d/1es27JURsl9yKyUD7meA-azzlqSt7DNRs/view> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].

10. Postanova Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu [Ruling of the Civil Court of Cassation within the Supreme Court]. (2025, April 28). Supreme Court, Kyiv, available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126974601> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].

11. Postanova Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu [Ruling of the Civil Court of Cassation within the Supreme Court]. (2025, January 6). Supreme Court, Kyiv, available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124303115> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].

12. Postanova Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu [Ruling of the Civil Court of Cassation within the Supreme Court]. (2024, June 3). Supreme Court, Kyiv, available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119907441> (accessed: 16 April 2025) [in Ukrainian].